

تحلیل الگوی فضایی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی انتخابات در ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۹۹/۰۳/۰۴ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۹۹/۰۶/۱۸

مهدی محمدزاده راوندی (دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف-آباد، ایران)

حجت مهکویی* (گروه جغرافیای سیاسی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران)
محسن نیازی (گروه جامعه شناسی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران)

چکیده:

مشارکت شهروندان، مشروعیت نظام سیاسی را به همراه دارد و انتخابات، مهمترین ابزار تحقق مشارکت سیاسی و بروز و ظهور مردم سالاری است. مشارکت سیاسی با مهمترین مباحث مربوط به علم سیاست و جامعه‌شناسی، نظیر احزاب، گروه‌های فشار، رابطه مردم و حکومت، جامعه مدنی، ویژگی‌های جمعیت شناختی و نظایر آن پیوند عمیق و ناگسستنی دارد. با عنایت به متون و مقالات متعدد و بهره‌گیری از روش‌های مختلف پژوهشی در زمینه مشارکت سیاسی - انتخاباتی و علل و انگیزه‌های آن، تاکنون نگاه فراترکیبی نسبت به این مسأله صورت نگرفته است. در این پژوهش با رویکرد فراترکیب و با نگاهی جامع و کلی شاخص‌ها و مؤلفه‌های اصلی مؤثر بر مشارکت در انتخابات استخراج گردیده است. این پژوهش به این سؤال پاسخ می‌دهد که عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی در ایران کدامند؟ مطابق نتایج، از ۲۲۸ مقاله مورد بررسی، ۱۲۶ عامل مؤثر در مشارکت به دست آمد که در ۱۰ مؤلفه کلی دسته‌بندی گردیده‌اند.

واژه‌های کلیدی: مشارکت سیاسی، رفتار سیاسی، انتخابات، الگوی فضایی مشارکت، رای‌دهی.

---

* نویسنده رابط: hojat_59_m@yahoo.com

مقدمه:

امروزه مشارکت به عنوان نیاز بشر و راهکار اصلی توسعه به‌شمار می‌رود. زیرا مشارکت گسترده و فراگیر جامعه به منزله پشتوانه ملی در سطح داخلی و استفاده از کمک داوطلبانه اجتماعی و بهره‌گیری از منابع داخلی، در جهت تحقق توسعه و کاهش هزینه‌های آن مؤثر است. جوامع گوناگون به دنبال ایجاد زمینه همبستگی با افزایش مشارکت شهروندان در عرصه‌های مختلف اجتماعی هستند. مشارکت فرایندی است مبتنی بر پذیرش اصل برابری مردم که اهداف از آن همفکری، همکاری و تشریک مساعی افراد در جهت بهبود کمیت و کیفیت زندگی در تمام زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. (شربت، ۱۳۹۵: ۱۶۵) از مهم‌ترین انواع مشارکت در جامعه، مشارکت سیاسی است که رابطه‌ی تنگاتنگی با مشروعیت نظام‌های سیاسی دارد و به میزان زیادی بیانگر نوع نظام سیاسی هر جامعه‌ای است. مطالعه مشارکت سیاسی هر جامعه‌ای شناخت رفتار سیاسی مردم آن را میسر می‌سازد و مشخص می‌کند که در بسترهای اجتماعی گوناگون، میزان مشارکت سیاسی شهروندان چگونه و تحت تأثیر چه عواملی تغییر می‌پذیرد.

هانتینگتون معتقد است، مهم‌ترین کمبود در کشورهای در حال توسعه، علاوه بر نارسائی‌های اقتصادی، کمبود مشارکت سیاسی است. به اعتقاد وی دگرگونی‌های اجتماعی-اقتصادی، شهرنشینی، بالا رفتن سواد و آموزش، صنعتی شدن و توسعه وسایل ارتباط جمعی دامنه آگاهی سیاسی جامعه را وسعت می‌بخشد (رضایی، ۱۳۹۲: ۸). از دیدگاه پای، مشارکت سیاسی عبارت از هر نوع اقدام داوطلبانه موفق یا ناموفق، سازمان‌یافته یا بی‌سازمان، مقطعی و یا مستمر است که برای اثرگذاری بر انتخاب سیاست‌های عمومی، اداره امور عمومی یا گزینش رهبران سیاسی در سطوح مختلف حکومتی اعم از محلی و ملی به روش‌های قانونی و یا غیرقانونی به کار می‌رود (امام جمعه‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۰). مشارکت سیاسی به لحاظ کیفی و کمی، تحت تأثیر عوامل متعددی است. این عوامل شامل پایگاه اجتماعی و اقتصادی، سن، جنس، نژاد، قومیت، ساختار سیاسی، مذهب و ارزش‌های فرهنگی، تحصیلات، شغل، محل سکونت، شخصیت و ویژگی‌های روحی و روانی افراد است. برخی بر تأثیر عوامل تحصیلات، درآمد و موقعیت اجتماعی در مشارکت سیاسی تأکید می‌ورزند (وربا و نای ۱۹۷۲). برای آنکه مشارکت مؤثر و کارآمد باشد، مهم است که مردم در تمام مراحل برنامه‌ریزی، طراحی، اجرا و ارزیابی حضور داشته باشند. (یغفوری و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۲) از نظر، اولسون عوامل مؤثر بر مشارکت را شامل تأثیرگذاری سیاسی، گسترش منابع سیاسی، جامعه‌پذیری سیاسی و وسایل ارتباط جمعی

می‌داند. فرهنگ سیاسی نیز نقش مهمی در مشارکت و گرایش سیاسی شهروندان دارد و هرچه از فرهنگ سیاسی محدود و تبعی به سوی فرهنگ سیاسی مشارکتی پیش برویم، آگاهی سیاسی، احساس اثربخشی سیاسی و میزان مشارکت سیاسی شهروندان افزایش می‌یابد (عنایتی شبکلانی، ۱۳۹۲: ۱۰۹). ژوزف کلاپر (۱۹۶۰)، معتقد بود که تأثیر رسانه‌ها محدود است و در مواردی که اثرگذار هستند، این تأثیر به سبب عوامل دیگری اعمال می‌شود و در واقع رسانه‌ها، بیشتر عامل تقویت و پشتیبانی هستند تا عامل تغییر. در مجموع مشارکت شهروندان که بارزترین جلوه آن انتخابات است، به‌عنوان مؤثرترین بازیگران فضا در فرایندهای سیاسی از عمده دلمشغولی‌های اندیشمندان جغرافیای سیاسی به شمار می‌رود. کمیت و کیفیت مشارکت انتخاباتی مردم می‌تواند میزان مشروعیت، کارآمدی نظام سیاسی و مقبولیت کارگزاران سیاسی را نشان دهد. شناخت رفتار شهروندان و الگوی شرکت در انتخابات برای احزاب، سیاستمداران و دولت‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار اعتبار کشور در سطح بین‌المللی و منطقه‌ای می‌باشد.

ضرورت و اهمیت تحقیق:

اهمیت و ضرورت هر پژوهشی از جنبه نظری، تجربی و کاربردی قابل طرح است. اهمیت نظری پژوهش لزوماً با مفهوم شناخت و افزایش شعاع اطلاعات و دانش ما نسبت به پدیده مورد مطالعه همراه است. مشارکت به معنای درگیری و تجمع برای منظوری خاص است و می‌توان جوهره اصلی آن را درگیری، فعالیت و تأثیرپذیری دانست. (شمس پویا و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴۲) این پژوهش به شناخت ما کمک می‌کند تا به دور از ذهن‌گرایی، واقعیت مشارکت مردم در انتخابات مشخص شود. اهمیت تجربی و کاربردی پژوهش، در فراهم کردن امکان برنامه‌ریزی و بهبود برای سیاست‌گذاران است. از آنجا که میزان مشارکت فراگیر و گسترده شهروندان در انتخابات یکی از شاخص‌های میزان مشروعیت و مقبولیت نظام سیاسی و به منزله پشتوانه ملی در سطح داخلی و اعتبار در سطح بین‌المللی است و با توجه به اهمیت مشارکت سیاسی در ایجاد جامعه‌ای متعادل، هماهنگ، پویا و با ثبات، شناخت عوامل تأثیرگذار بر مشارکت در انتخابات از اهمیت ویژه‌ای برای پژوهش‌گران و سیاستمداران برخوردار است تا بدین‌وسیله زمینه ثبات سیاسی و استحکام نظام را فراهم آورند. زیرا سهم مردم در امور اجتماعی و سیاسی در واقع کمک به وفاق اجتماعی و تطبیق مردم و دلبستگی به نظام و کشور است. لذا با توجه به

کارکردهای اساسی مشارکت سیاسی، اهمیت موضوع و ضرورت پژوهش در آن بیش از پیش مشخص می‌گردد.

پیشینه تحقیق:

درخصوص نگاه فراترکیبی بر الگوی فضایی مشارکت سیاسی در ایران، به عنوان مسأله اصلی این پژوهش، تاکنون پژوهش خاصی صورت نگرفته است. اما نتایج برخی از مطالعات مرتبط با موضوع کلی پژوهش یعنی متغیرهای اثرگذار بر مشارکت سیاسی انتخاباتی در ذیل ارائه می‌شود:

داخلی:

شهرام‌نیا (۱۳۹۳) در بررسی رابطه میان مشارکت سیاسی و رفاه اقتصادی بیان می‌دارد که شرکت بیشتر افراد با طبقه اقتصادی متوسط در فعالیتهای سیاسی می‌تواند ناشی از حساسیت و اهمیت بیشتر مسائل سیاسی برای موقعیت اجتماعی و اقتصادی آنها نسبت به رتبه اقتصادی پایین و بالا باشد. از این منظر می‌توان استدلال نمود که صاحبان موقعیت اقتصادی بالا بهتر می‌توانند خود را از نوسانات سیاسی و تأثیر آن بر شرایط خود آزاد کنند. این موضوع برای کسانی که از موقعیت اقتصادی متوسط و پایین برخوردارند، متفاوت است و آنها از حساسیت بیشتری نسبت به تأثیر مسائل سیاسی بر زندگی خود برخوردارند، زیرا تصمیمات سیاسی تأثیر بیشتری بر موقعیت آنها دارد. بر مبنای نتایج به‌دست آمده بیشترین میزان مشارکت سیاسی از آن وضعیت اقتصادی پایین و متوسط بوده است.

عبداللهی‌نژاد (۱۳۹۴) در پژوهش رسانه‌های اجتماعی و مشارکت سیاسی در انتخابات نتیجه‌گیری می‌کند که رسانه‌های اجتماعی به بهترین نحو از طریق ایجاد ارتباطات میان فردی و گروهی و گشودن موانع موجود در دسترسی به اطلاعات و انتقال اطلاعات سیاسی در گسترده‌ترین شکل، اطلاعات و آگاهی مخاطبان را نسبت به روندهای سیاسی جامعه ایران توسعه داده و از این مسیر توانسته‌اند بر الگوهای کنش سیاسی دانشجویان در عرصه انتخابات تأثیرگذارند. همچنین رسانه‌ها از طریق تأثیری که بر فرهنگ سیاسی و اثربخشی سیاسی داشته‌اند، محرکی قوی برای ایجاد و افزایش انگیزه مشارکت سیاسی در میان دانشجویان به‌شمار می‌آیند. خواجه‌سروری و نوربخش (۱۳۹۷) نحوه تأثیر رسانه‌های جمعی در مشارکت سیاسی شهروندان تهرانی را با هدف شناخت میزان و نوع مصرف رسانه‌ای و مشارکت سیاسی شهروندان

تهرانی با استفاده از روش پیمایشی و تکنیک پرسشنامه را مورد بررسی قرار داده‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد که بین متغیر وابسته (مشارکت سیاسی شهروندان) با شاخص‌هایی مانند شرکت در انتخابات، راهپیمای‌ها، تجمعات سیاسی، تبلیغ برای احزاب، گفتگو با دیگران در حوزه مسائل سیاسی، پیگیری اخبار سیاسی، ارتباط معناداری وجود دارد و تأثیر رسانه ملی و شبکه‌های اجتماعی بر مشارکت سیاسی شهروندان مستقیم بوده است.

خارجی:

جانستون (۱۹۹۰)، در جغرافیای انتخابات، به تمایزات مکانی اشاره می‌کند و شیوه انعکاس آن را تابعی از سه پرسش می‌داند. (۱) چه عواملی در شکل‌گیری الگوی موجود تعیین کننده بوده‌اند؟ (۲) پیامدهای آن چیست؟ (۳) چگونه ممکن است این الگوها در دستیابی به اهداف خاص دچار تغییر شوند؟ در معرفی دموکراسی، معتقد است برگزاری انتخابات آزاد و عادلانه از نمادهای دموکراسی و مشروعیت نظام‌های سیاسی است. رقابت در انتخابات، عمده‌ترین ابزاری است که مقامات حکومتی را ناگزیر به پاسخگویی در برابر مردم و پذیرش نظارت آنها می‌کند. کارکرد مهم دیگر، تضمین برابری سیاسی میان شهروندان هم در زمینه دستیابی به سمت‌های حکومتی و هم در مورد ارزش رای آنها است. بالینکسی و لاراکی (۲۰۱۵) در انتخابات با حکم اکثریت، نظام انتخاباتی با نظام رای‌گیری را ساز و کار و ساختاری از سوی نظام حاکم می‌دانند تا فرایند انتخابات در مقیاس‌های ملی و فروملی مشخص شود. ایشان معتقدند که چارچوب و سامانه انتخابات کشورها به نوع نظام حاکم بر آن کشور بستگی دارد. یعنی نظام حاکم مقیاس (سطح) و فرایند (چگونگی) دخالت و مشارکت شهروندان در جامعه را مشخص می‌کند.

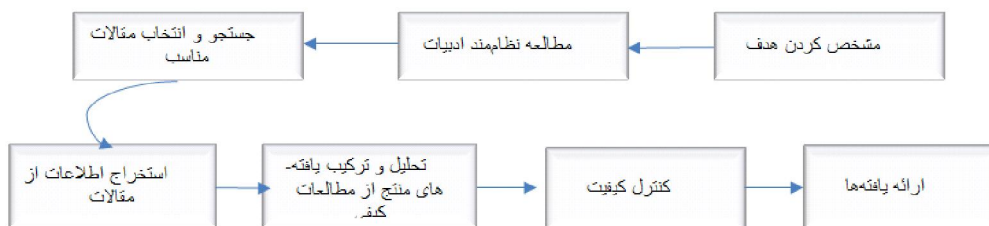
علاوه بر آن، پژوهشگران دیگری مانند پیشگاهی فرد (۱۳۷۹) در پویش انتخابات پارلمانی در حوزه اردکان میبد و همچنین (۱۳۸۰) در سیمای جغرافیای انتخابات پارلمانی استان همدان، تاجدوزیان و پیشگاهی فرد (۱۳۹۰) در پژوهش منشا رفتار انتخاباتی ایرانیان، گلی و مهکویی (۱۳۹۳) در الگوی فضایی مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری، مطالعه موردی دوره یازدهم ریاست جمهوری، زارع و روهنده (۱۳۹۴) در بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی سیاسی، مطالعه موردی درباب شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرج، شیشه‌گرها و ذوالقدر (۱۳۹۵)، خاستگاه قومیتی داوطلبان و تأثیر آن بر رفتار رای‌دهندگان در دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی (مطالعه موردی شهر قزوین)، نریمان و عزیزی (۱۳۹۵)، مدل چند

لایه تحلیل انتخابات یازدهم ریاست جمهوری و کاویانی‌راد (۱۳۹۶) در جغرافیای انتخابات، به بررسی الگوهای انتخاباتی از ابعاد مختلف پرداخته‌اند.

در مجموع بررسی پیشینه پژوهشی موضوع بیانگر این امر است که اغلب محققان در تحلیل مشارکت سیاسی و بطور کلی انتخابات، بر عوامل اجتماعی، موقعیت مکانی، نقش همسایگی، فاکتورهای جمعیت شناختی و شبکه‌های اجتماعی، شکاف‌های ساختاری در محیط اجتماعی و عوامل قومی و نقش گروه‌های سیاسی پرداخته‌اند. تلاش‌های صورت گرفته در این حوزه مقطعی و موردی بوده و بنابراین قابلیت تعمیم ندارند. لذا در این مقاله با نگاه فراترکیب کلیه پژوهش‌های مرتبط مورد بررسی قرار گرفته و نتایج حاصل در یک نما ارائه گردیده است.

روش تحقیق:

در پژوهش از روش کیفی فراترکیب استفاده شده است. فراترکیب، نوعی مطالعه کیفی است که از اطلاعات و یافته‌های مطالعات دیگر با موضوع مرتبط و مشابه استفاده می‌کند. فراترکیب، ترکیب تفسیرهای داده‌های اصلی مطالعات منتخب است (زیمر، ۲۰۰۶: ۳۱۰). پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر گردآوری داده‌ها، کیفی است که با روش پژوهش کتابخانه‌ای از نوع مطالعات ثانویه و فراترکیب صورت گرفته است. تجزیه و تحلیل اطلاعات در چند مرحله انجام شده است. در مرحله اول با بررسی کامل ادبیات پژوهش، فهرستی از مقالات مرتبط با این حوزه و حتی مقالاتی که به طور فرعی به این موضوع پرداخته‌اند، تهیه شده است. در مرحله دوم، چکیده این مقالات استخراج و دسته بندی و در مرحله سوم با استخراج عناصر کلیدی، ترکیب نهایی انجام و تحلیل و جمع‌بندی صورت گرفته است. مراحل و روش کلی هفت مرحله‌ای فراترکیب در شکل ذیل آورده شده است:

شکل ۱: مراحل و روش کلی فراترکیب (ساندلوسکی و باروسو، ۲۰۰۷)

با توجه به اینکه مشارکت سیاسی گستره وسیعی از مفاهیم را دربر می‌گیرد، پس از مشخص کردن هدف، همه پژوهش‌ها و فعالیت‌های قابل دسترسی از طریق سایت‌های الکترونیکی

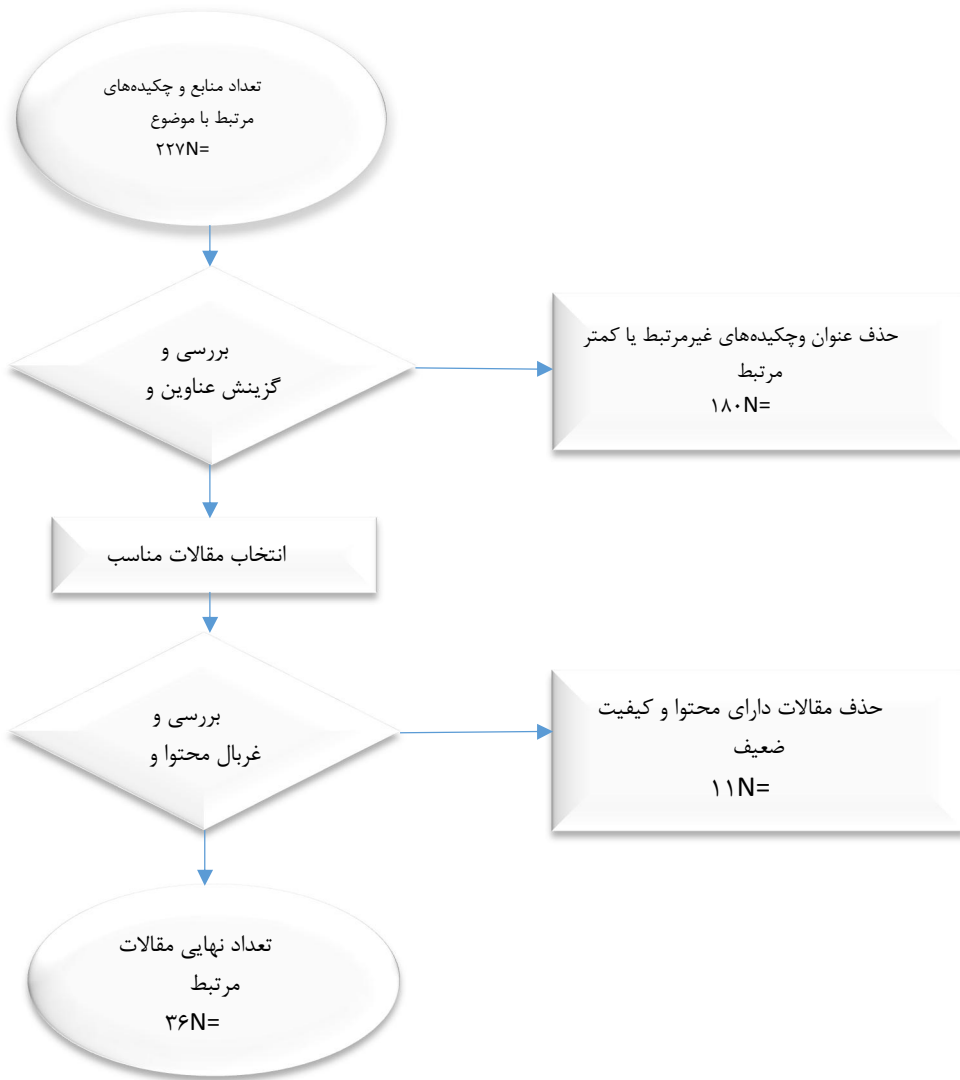
ایرانی و با محوریت کلید واژه‌های مرتبط با موضوع جست‌وجو و نتایج جستار مورد مطالعه قرار گرفت. در ادامه بر اساس مراحل و گام‌های ارائه شده ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) روند پژوهش ادامه پیدا کرد.

تجزیه و تحلیل اطلاعات با روش فراترکیب:

در این مطالعه، سعی می‌شود بر اساس مطالعات پژوهش‌های گذشته، پس از معرفی اجمالی مشارکت سیاسی به دسته‌بندی و ارائه منسجم آن در قالب الگویی نظام‌مند پرداخته شود. همچنین برای تنظیم سؤال پژوهش عوامل مختلفی در نظر گرفته شد و نهایتاً شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی در ایران مورد مطالعه قرار گرفت. جامعه مورد مطالعه، سایت‌های علمی ایرانی و محدوده زمانی، سال ۱۳۷۶ تا کنون و از روش تحلیل اسناد بهره‌گرفته شده است.

جدول ۱: کلیدواژه‌های تحقیق

فارسی
مشارکت سیاسی - رفتار سیاسی - نظریه منابع - رخداد‌های سیاسی - اقدامات حزبی - سرمایه اجتماعی - اعتماد سیاسی - گروه‌های مرجع - انتخابات - رسانه‌های اجتماعی - طبقه اجتماعی - رضایتمندی سیاسی - الگوی فضایی مشارکت - بی‌تفاوتی سیاسی - نگرش سیاسی - فرهنگ سیاسی - اثربخشی سیاسی - جناح‌های سیاسی - معیارهای رای‌دهی - احساس محرومیت

شکل ۲: فرایند بازبینی

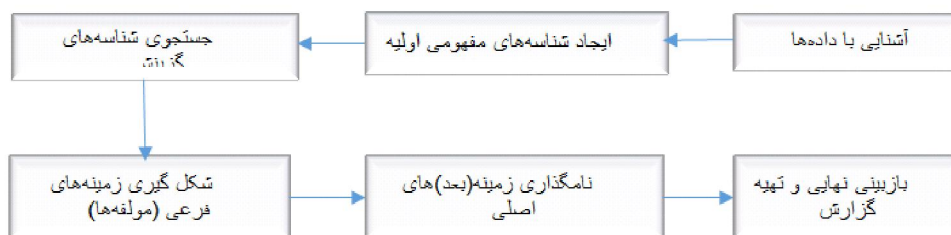
استخراج مفاهیم و شناسه‌های مرتبط با موضوع پژوهش:
 در این مرحله، محتوای مقالات بررسی و شناسه‌هایی که با واژه‌های کلیدی ارتباط داشت،
 انتخاب و براساس آنها مفاهیم و مقوله‌ها شکل گرفت.

جدول شماره ۲: امتیازات ۴۸ مقاله منتخب بر اساس محتوای کلی و کیفیت تحقیق

مقاله	۱	۴	۵	۶	۷	۸	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
نمره نهایی	۳۸	۳۶	۴۰	۳۹	۳۸	۳۹	۳۳	۲۹	۳۱	۳۷
مقاله	۱۴	۱۵	۱۷	۱۸	۲۰	۲۲	۲۵	۲۷	۲۹	۳۰
نمره نهایی	۳۱	۳۶	۴۱	۴۲	۳۳	۳۰	۳۸	۳۴	۳۷	۳۵
مقاله	۳۱	۳۲	۳۳	۳۵	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵
نمره نهایی	۲۷	۳۷	۲۷	۴۰	۲۶	۲۹	۳۴	۲۶	۳۴	۴۰
مقاله	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷
نمره نهایی	۲۹	۲۷	۴۱	۳۰	۳۳	۳۴	۳۸	۳۸	۳۳	۲۷
مقاله	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۶	۶۸	۶۹	۷۰		
نمره نهایی	۳۶	۳۷	۳۲	۳۸	۳۶	۳۰	۳۸	۳۶		

تحلیل زمینه، روشی برای تعیین، تحلیل و بیان الگوهای درون داده‌هاست. کلارک و براون فرایندی شش مرحله‌ای را برای این تحلیل سامان داده‌اند که مراحل آن در شکل ۳ توضیح داده شده است:

شکل ۳: گام‌های متوالی روش تحلیل زمینه کلارک

تجزیه و تحلیل داده‌ها:

با بررسی ۲۲۸ مقاله و تعیین ۳۶ عنوان از بین آنها، به‌عنوان مقالات منتخب بر اساس روش فوق، ۱۲۶ شناسه در قالب شاخص‌ها استخراج شده است. سپس چندین نوبت بازبینی و شکل‌دهی شاخص‌ها انجام و در ۱۰ مؤلفه اصلی دسته‌بندی گردیدند. در حقیقت داده‌های اصلی مطالعه مقالات منتخب، گردآوری، جرح و تعدیل و به فراخور موضوع کلی به‌عنوان نتیجه نهایی پژوهش فراترکیب، به شکل جدول ۳ دسته‌بندی گردیده است. در مؤلفه فضای سیاسی، ۱۷ شاخص‌ها برآمده از ۲۴ منبع، درج گردیده است. همچنین ۱۷ شاخص در قالب مؤلفه انگیزه سیاسی با ۳۱ منبع از جمع ۳۶ مقاله مورد بررسی، ثبت گردید. فرهنگ سیاسی، جامعه‌پذیری،

رفتار و حمایت از حزب سیاسی، اعتماد سیاسی، نگرش به دولت، مشروعیت مسئولین، سازمان‌های داوطلبانه، ساختار دولت، گروه‌های مرجع، دوستان، خانواده، احساس وظیفه ملی و غیره با ۳۳ منبع در مؤلفه جامعه‌پذیری سیاسی دسته‌بندی شده‌اند. مؤلفه ویژگی شخصیتی با ۱۷ عنوان شاخص و ذکر ۲۰ منبع تدوین گردید. مؤلفه مشارکت سیاسی با بیش از ۲۲ شاخص در ۳۴ مقاله از مقالات فوق ذکر شده است.

جدول شماره ۳: دسته‌بندی مؤلفه‌های اصلی مشارکت سیاسی انتخابات و فراوانی آنها

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	منابع	فراوانی
فضای سیاسی	<p>محیط / فضای سیاسی اولویت نخبگان سیاسی اعتماد به نظام سیاسی عقاید فعالان سیاسی تبلیغات سیاسی وقایع سیاسی امنیت اجتماعی نظام انتخاباتی قوانین انتخاباتی شعارهای انتخاباتی توسعه سیاسی شرایط فرهنگی منفعت طلبی حاکمان نوسازی نامتوازن (چندگانگی فرهنگی) نوع حکومت بی عدالتی / نابرابری عدم کاندیدای رقیب</p>	<p>غفاری هاشجین، زاهد(۱۳۸۹) - ترگسیان، عباس و امینی کسبی، حسین(۱۳۹۴) - باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۶) - رهبر، عباسعلی و ذوالفقاری، علی(۱۳۹۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶) - شیروودی، مرتضی و شیروودی، محمدسجاد(۱۳۹۶) - عبدالهی نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵) - رضایی، محمد و همکاران (۱۳۹۶) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۳) - اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا(۱۳۹۴) - نیک پور، عامر و همکاران(۱۳۹۵) - زارع، بیژن و روهنده، مجید (۱۳۹۴) - سروش، مریم و حسینی، مریم (۱۳۹۲) - شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران(۱۳۹۳) - پیشگاهی فرد، زهرا(۱۳۸۲) - امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱) - پناهی، محمدحسین و عالی زاد، اسماعیل(۱۳۸۴) - هاشمی، سید ضیاء و همکاران(۱۳۸۸) - نصیری، سوناز و همکاران(۱۳۹۵) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱) - امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱) - خانیکی، هادی، رهبر، مصطفی(۱۳۹۴) - زارع، بیژن، روهنده، مجید(۱۳۹۴) - شمسینی غیاثوند، حسن، رئوفی اوقانی، شیرین(۱۳۹۴)</p>	۲۴
انگیزه سیاسی	<p>اعتماد به نفس سیاسی زمان آزاد/ فراغت روز انتخابات مهر خوردن شناسنامه انگیزه سیاسی بحث درباره سیاست دسترسی به اطلاعات سیاسی محرك سیاسی(مناظره) علاقه به سیاست پیگیری اخبار سیاسی آگاهی / دانش سیاسی احساس رضایت سیاسی تجارب اجتماعی شرکت در تجمعات انتخاباتی حس اثربخشی نیت فرد</p>	<p>غفاری هاشجین، زاهد(۱۳۸۹) - باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۶) - سیدامامی، کاووس (۱۳۸۶) - رهبر، عباسعلی و ذوالفقاری، علی(۱۳۹۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶) - شیروودی، مرتضی و شیروودی، محمدسجاد(۱۳۹۶) - عبدالهی نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۳) - اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا(۱۳۹۴) - نیک پور، عامر و همکاران (۱۳۹۵) - زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴) - شهرام نیا، سید امیرمسعود و همکاران(۱۳۹۳) - امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران (۱۳۹۱) - پناهی، محمدحسین و عالی زاد، اسماعیل(۱۳۸۴) - شهرام نیا، امیرمسعود و همکاران(۱۳۹۶) - امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۲) - سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲) - فیروز جانیان، علی اصغر و جهانگیری، جهانگیر(۱۳۸۷) - نصیری، سوناز و همکاران(۱۳۹۵) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱) - معتمدزاد، آناهیتا، سپهوند، ابراهیم(۱۳۹۲) - خانیکی، هادی، رهبر، مصطفی (۱۳۹۴) - زارع، بیژن، روهنده، مجید(۱۳۹۴) - نیک پور قنوتی، لیلیا و همکاران(۱۳۹۱) - شمسینی غیاثوند، حسن، رئوفی اوقانی، شیرین (۱۳۹۴) - باقری پنجر، عبدالرضا، رحیمی، ماریا(۱۳۹۱) - محبی، سیروس و همکاران(۱۳۹۵) - کتابی، محمود، قاسمی، وحید (۱۳۸۱)</p>	۳۱

	<p>هرسیج، حسین، محموداوغلی، رضا(۱۳۹۱)-نرگسیان، عباس و امینی کسبی، حسین(۱۳۹۴)-هاشمی، سیدضیاء و همکاران (۱۳۸۸)</p>	<p>عزت /انسجام ملی احساس امنیت مقابله با توطئه خارجی</p>	
۳۳	<p>غفاری هاشجین، زاهد(۱۳۸۹)- باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا(۱۳۹۶)- سیدامامی، کاووس (۱۳۸۶) - رهبر، عباسعلی و ذوالفقاری، علی (۱۳۹۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶)- شیروودی، مرتضی و شیروودی، محمدسجاد(۱۳۹۶)- عبدالمطلب، نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵)- رضایی، محمد و همکاران(۱۳۹۶)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۳)- اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا (۱۳۹۴)- نیک پور، عامر و همکاران(۱۳۹۵)- زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴)- سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲)- شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران(۱۳۹۳)- پیشگاهی فرد، زهرا(۱۳۸۲)- پناهی، محمدحسین و عالی زاد، اسماعیل(۱۳۸۴)- شهرام نیا، امیر مسعود و همکاران(۱۳۹۶)- امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران (۱۳۹۳)- سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲)- فیروززائیان، علی اصغر و جهانگیری، جهانگیر(۱۳۸۷)- نصیری، سوناز و همکاران (۱۳۹۵)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱)- معتمدزاده، آناهیتا، سهپوند، ابراهیم(۱۳۹۲)- امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران (۱۳۹۱)- خانیکی، هادی، رهبر، مصطفی(۱۳۹۴)- نیک پور فتواتی، لیلا و همکاران(۱۳۹۱)- باقری بنجار، عبدالرضا، رحیمی، ماریا (۱۳۹۱)- محبی، سیروس و همکاران(۱۳۹۵)- کتایی، محمود، قاسمی، وحید(۱۳۸۱)- اسماعیلی، علیرضا(۱۳۹۰)-نرگسیان، عباس و امینی کسبی، حسین(۱۳۹۴)-هاشمی، سیدضیاء و همکاران (۱۳۸۸)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱)</p>	<p>فرهنگ سیاسی جامعه‌پذیری سیاسی رفتار سیاسی حمایت از حزب سیاسی اعتماد سیاسی اعتماد / نگرش به دولت اعتماد/ مشروعیت مسولین سازمان‌های داوطلبانه ساختار دولت گروه‌های مرجع انزوای اجتماعی اجتماعی شدن سیاسی دوستان خانواده عادت به رای دادن ارتباط با مراکز شهری بزرگ احساس وظیفه ملی</p>	<p>جامعه پذیری سیاسی</p>
۲۰	<p>غفاری هاشجین، زاهد(۱۳۸۹)- باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا(۱۳۹۶)- سیدامامی، کاووس (۱۳۸۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶)- عبدالمطلب، نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۳)- اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا (۱۳۹۴)- زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴)- سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲)- شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران (۱۳۹۳)- امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱)- پناهی، محمدحسین و عالی زاد، اسماعیل(۱۳۸۴)- امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۳)- هاشمی، سیدضیاء و همکاران (۱۳۸۸) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱) - زارع، بیژن، روهنده، مجید (۱۳۹۴)- کتایی، محمود، قاسمی، وحید(۱۳۸۱)- هرسیج، حسین، محموداوغلی، رضا(۱۳۹۱)- اسماعیلی، علیرضا(۱۳۹۰)</p>	<p>کارآیی سیاسی تحرک اجتماعی اجتماعی بودن(برون‌گرا) مهارت(سخنرانی، تحلیل، ..) احساس توانایی آموزش رضایت عاطفی احساس مؤثر بودن منافع شخصی محاسبه عقلانی شرکت در راهپیمایی تلاش برای کسب منصب احساس بی‌قدرتی بازخورد و پاداش/ نظریه مبادله سرنوشت‌گرایی انزوا/ دوری‌گزینی سیاسی رضایت از وضع موجود / زندگی</p>	<p>ویژگی‌های شخصیتی</p>
۳۴	<p>غفاری هاشجین، زاهد(۱۳۸۹)- باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۶)- سیدامامی، کاووس (۱۳۸۶) - رهبر، عباسعلی و ذوالفقاری، علی(۱۳۹۶)- عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶)- شیروودی، مرتضی و شیروودی، محمدسجاد(۱۳۹۶)- عبدالمطلب، نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵)- رضایی، محمد و همکاران(۱۳۹۶)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۳)- اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا</p>	<p>منزلت/ پایگاه اجتماعی موقعیت اجتماعی طبقه اجتماعی تعلق اجتماعی اعتماد اجتماعی</p>	<p>پایگاه اقتصادی/ اجتماعی</p>

	<p>(۱۳۹۴)-نیک پور، عامر و همکاران(۱۳۹۵)-زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴)- سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲)- شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران(۱۳۹۳)- پیشگاهی فرد، زهرا(۱۳۸۲)- امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱)- پناهی، محمدحسین و عالی زاده، اسماعیل(۱۳۸۴)- سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲)- هاشمی، سیدضیاء و همکاران(۱۳۸۸)- فیروزجائیان، علی اصغر و جهانگیری، جهانگیر(۱۳۸۷)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱)- معتمدراد، آناهیتا، سپهوند، ابراهیم(۱۳۹۲)- امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱)- خانیکی، هادی، رهبر، مصطفی(۱۳۹۴)- زارع، بیژن، روهنده، مجید(۱۳۹۴)- نیک پور قنوتی، لیلا و همکاران(۱۳۹۱)- شمسینی غیاثوند، حسن، رثوفی اوقانی، شیرین(۱۳۹۴)- باقری بنجار، عبدالرضا، رحیمی، ماریا(۱۳۹۱)- محبی، سیروس و همکاران(۱۳۹۵)- اسماعیلی، علیرضا(۱۳۹۰)- نرگسیان، عباس و امینی کسبی، حسین(۱۳۹۴)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱)- زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴)</p>	<p>تحصیلات شغل درآمد جنسیت تاهل سن کسب زندگی بهتر مسائل اقتصادی رشته تحصیلی طبقه متوسط منزلت بالاتر جمعیت شناختی نظام سهمیه بندی(تعداد زنان) شرایط/ فشار اجتماعی/ نظارت توزیع عادلانه ثروت فاصله طبقاتی محرومیت نسبی</p>	
<p>۲۳</p>	<p>غفاری هاشجین، زاهد(۱۳۸۹)- باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶)- عبدالمطلب، نژاد، علیرضا و همکاران (۱۳۹۵)- اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا (۱۳۹۴)- زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴)- سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲)- شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران (۱۳۹۳)- پناهی، محمدحسین و عالی زاده، اسماعیل(۱۳۸۴)- شهرام نیا، امیرمسعود و همکاران(۱۳۹۶)- امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۳)- هاشمی، سیدضیاء و همکاران(۱۳۸۸)- فیروز جائیان، علی اصغر و جهانگیری، جهانگیر(۱۳۸۷)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱)- معتمدراد، آناهیتا، سپهوند، ابراهیم(۱۳۹۲)- امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱)- خانیکی، هادی، رهبر، مصطفی(۱۳۹۴)- زارع، بیژن، روهنده، مجید(۱۳۹۴)- نیک پور قنوتی، لیلا و همکاران(۱۳۹۱)- شمسینی غیاثوند، حسن، رثوفی اوقانی، شیرین(۱۳۹۴)- باقری بنجار، عبدالرضا، رحیمی، ماریا (۱۳۹۱)- محبی، سیروس و همکاران(۱۳۹۵)- اسماعیلی، علیرضا (۱۳۹۰)- مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱)</p>	<p>شبکه‌های اجتماعی رسانه‌ها پروپاگاندای رسانه‌های بیگانه</p>	<p>رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی</p>
<p>۱۶</p>	<p>غفاری هاشجین، زاهد(۱۳۸۹)- باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶)- شیروودی، مرتضی و شیروودی، محمدسجاد(۱۳۹۶)- عبدالمطلب، نژاد، علیرضا و همکاران (۱۳۹۵)- اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا(۱۳۹۴)- نیک پور، عامر و همکاران(۱۳۹۵)- زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴)- سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲)- شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران (۱۳۹۳)- پیشگاهی فرد، زهرا(۱۳۸۲)- هاشمی، سیدضیاء و همکاران (۱۳۸۸)- فیروزجائیان، علی اصغر و جهانگیری، جهانگیر(۱۳۸۷)- خانیکی، هادی، رهبر، مصطفی(۱۳۹۴)- نیک پور قنوتی، لیلا و همکاران(۱۳۹۱)- باقری بنجار، عبدالرضا، رحیمی، ماریا(۱۳۹۱)</p>	<p>توزیع فضایی/ موقعیت مکانی حوزه انتخاباتی محیط مدرسه محیط دانشگاه روستایی - شهری پایه‌های منطقه ای/ همشهری محل سکونت فضای جغرافیایی قومیت همسایگی شهرت محلی/ منطقه‌ای محل تولد</p>	<p>موقعیت مکانی</p>

<p>۲۶</p>	<p>غفاری هاشمین، زاهد(۱۳۸۹) -سیدامامی، کاووس (۱۳۸۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶) - شیروودی، مرتضی و شیروودی، محمد سجاد(۱۳۹۶) - عبدالهی نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵) - رضایی، محمد و همکاران(۱۳۹۶) - اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا (۱۳۹۴) - نیک پور، عامر و همکاران(۱۳۹۵) - زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴) - سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲) - پیشگاهی فرد، زهرا(۱۳۸۲) - امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱) - شهرام نیا، امیرمسعود و همکاران(۱۳۹۶) -هاشمی، سیدضیاء و همکاران(۱۳۸۸) - فیروزجانیان، علی اصغر و جهانگیری، جهانگیر (۱۳۸۷) - نصیری، سوناز و همکاران(۱۳۹۵) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱) - امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱) - زارع، بیژن، روهنده، مجید(۱۳۹۴) - نیک پور قنوتی، لیلا و همکاران (۱۳۹۱) - باقری پنجار، عبدالرضا، رحیمی، ماریا(۱۳۹۱) - محبی، سیروس و همکاران(۱۳۹۵) - کتابی، محمود، قاسمی، وحید (۱۳۸۱) - هرسیج، حسین، محموداوغلی، رضا(۱۳۹۱) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱) - باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۶)</p>	<p>دینداری گرایش مذهبی باورهای مذهبی ادای دین به شهیدان پیروی از مقام رهبری تکلیف شرعی / التزام دینی نماز جمعه هیات مذهبی</p>	<p>دینداری</p>
<p>۱۱</p>	<p>غفاری هاشمین، زاهد(۱۳۸۹) - ترگیسان، عباس و امینی کسی، حسین(۱۳۹۴) - باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۶) - سیدامامی، کاووس (۱۳۸۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶) - عبدالهی نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۳) - نیک پور، عامر و همکاران(۱۳۹۵) - شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران(۱۳۹۳) - پیشگاهی فرد، زهرا (۱۳۸۲) - امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱)</p>	<p>ظاهر برند(کاندیدا) هماهنگی کاندیدا با دولت حسن خلق کاندیدا سابقه مدیریت کاندیدا نفوذ ملی کاندیدا تعهدکاری کاندیدا بینش سیاسی کاندیدا برنامه مناسب کاندیدا حامیان مشهور</p>	<p>ویژگی کاندیدها</p>
<p>۲۱</p>	<p>غفاری هاشمین، زاهد(۱۳۸۹) - ترگیسان، عباس و امینی کسی، حسین(۱۳۹۴) - باقریان جلودار، مصطفی و خوش فر، غلامرضا (۱۳۹۶) - سیدامامی، کاووس (۱۳۸۶) - رهبر، عباسعلی و ذوالفقاری، علی(۱۳۹۶) - عبدالمطلب، عبدا... (۱۳۹۶) - عبدالهی نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵) - رضایی، محمد و همکاران(۱۳۹۶) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۳) - اسلامی، سعید و صائبی، غلامرضا (۱۳۹۴) - زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴) - سروش، مریم و حسینی، مریم(۱۳۹۲) - شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران(۱۳۹۳) - پناهی، محمدحسین و عالی زاد، اسماعیل(۱۳۸۴) - شهرام نیا، امیرمسعود و همکاران(۱۳۹۶) - امام جمعه زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۳) - شهرام نیا، سیدامیرمسعود و همکاران(۱۳۹۳) - هاشمی، سیدضیاء و همکاران(۱۳۸۸) - فیروزجانیان، علی اصغر و جهانگیری، جهانگیر(۱۳۸۷) - نصیری، سوناز و همکاران(۱۳۹۵) - مسعودنیا، حسین و همکاران(۱۳۹۱) - معتضدراد، آناهیتا، سپهوند، ابراهیم(۱۳۹۲)</p>	<p>اعتماد اجتماعی وظیفه مدنی مشارکت اجتماعی سرمایه اجتماعی تعهد(سازمان، گروه، فرد، حزب) منابع(تماس با افراد، دبیران حزب) عضویت در سازمان‌ها، اتحادیه‌ها</p>	<p>سرمایه اجتماعی</p>

مأخذ: نگارندگان

۲۳ مقاله به شاخص‌های شبکه‌های اجتماعی، ۱۶ منبع، دینداری با ۲۶ منبع به موقعیت مکانی، ویژگی کاندیدها با ۱۱ منبع و سرمایه اجتماعی با ۲۱ منبع گردآوری شده است. با توجه به استخراج کلیه عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی هر پژوهشگری می‌تواند دسته‌بندی

متفاوتی (کمتر یا بیشتر) از ۱۰ مؤلفه برشمرده در این مقاله ارائه نماید. بر اساس جدول فوق الگوی نهایی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی به شرح زیر می‌باشد:

الگوی نهایی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی و انتخابات مأخذ: نگارندگان

روایی و پایایی:

در این تحقیق تعداد هفت مقاله از مقالاتی که محقق کدگذاری کرده است در اختیار یکی از خبرگان برای ارزیابی قرار گرفته که به‌طور کلی ۴۲ کد استخراج شده است. نتایج حاصل از کدگذاری دو محقق در جدول ۴,۳ نشان داده شده است.

جدول ۵,۴ جدول متقاطع کدگذار ۱ و ۲

		کدگذار ۲		مجموع کدگذار ۱
		۰	۱	
کدگذار ۱	۰	۲۱	۳	۲۴
	۱	۲	۱۴	۱۸
مجموع کدگذار ۲		۲۳	۱۹	۴۲

مأخذ: نگارندگان

ضریب کاپای محاسبه شده توسط نرم‌افزار SPSS، مقدار ۰,۹۶ بوده است که از مقدار قابل قبول آن (۰,۶) بالاتر بوده است (گویت^۱، ۲۰۱۲). بنابراین فرض استقلال کدهای استخراجی رد و به هم وابستگی کدهای استخراجی تأیید می‌گردد. لذا می‌توان ادعا نمود که کدهای ابزار مورد استفاده برای استخراج کدها از پایایی کافی برخوردار بوده‌اند.

¹ Gwet

نتیجه گیری:

یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر روند دموکراسی، مشارکت سیاسی است که از شاخص‌های توسعه سیاسی بوده (فرهادی، ۱۳۷۲: ۱۰) و بزرگ‌ترین نماد آن و روشن‌ترین نمود دخالت مردم، شرکت در انتخابات می‌باشد. مشارکت سیاسی، درگیر شدن فرد در فعالیت‌های سیاسی و رای دادن در انتخابات نمونه بارز آن است (مسعودنیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰۴). هرچند شرکت در انتخابات عام‌ترین، کم‌هزینه‌ترین و سهل‌ترین نوع مشارکت است، اما با نگاهی اجمالی در می‌یابیم که پیش زمینه‌های این شرکت کم‌هزینه و سهل شهروندان، بسیار گسترده، عمیق و پیچیده است. بر همین مبنا در این مقاله با روش فراترکیب با بررسی نظریات گوناگون در مقالات فارسی مربوط به مشارکت سیاسی در ایران، شاخص‌های مؤثر بر مشارکت سیاسی انتخاباتی استخراج گردیده است.

مشارکت سیاسی انتخابات در همه سطوح، بر اساس تحصیلات، سن، جنس، شغل، مذهب، قومیت، پایگاه اقتصادی اجتماعی، ناحیه، شخصیت، محل سکونت و محلی که در آن مشارکت صورت می‌پذیرد، ناهمانند بوده و دارای ویژگی‌ها و شاخص‌ها و فرایندهایی است. انتخابات از مؤلفه‌های اصلی مشارکت همگانی، همراه با احساس مسئولیت شهروندان در اداره کشور می‌باشد. لذا بررسی لایه‌های اجتماعی انتخابات و فهم اینکه افراد، گروه‌ها و اقشار اجتماعی چه رفتاری در انتخابات بروز می‌دهند از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. بررسی قشر جوان که گاه به‌عنوان نسل ایکس از آنها یاد می‌شود، نقش شبکه‌های اجتماعی، رای اولی‌ها، مناطق روستایی و شهری همه و همه دارای نقش مهمی در بحث مشارکت سیاسی و انتخابات هستند. به‌سادگی و راحتی نمی‌توان گفت که جامعه ایرانی در مبحث مشارکت سیاسی و انتخابات به‌علت روح استبداد شرقی نهفته خود کنش‌های احساسی را برکنش‌های عقلانی مقدم دانسته و بتوان آنرا "جامعه‌کلنگی" نامید (کاتوزیان) یا با تحلیل پدیده "رویدادگی" (رنانی و خانیکی) بخواهیم تغییرات را ناگهانی و ناپیوسته دانسته و با بکارگیری اصطلاحات پدیده شورش سریع، فضای سیاسی انتخابات و رفتار رای‌دهی شهروندان را توجیه و تفسیر نمائیم. برخی رفتار مردم را ماهیت معماگونه داده (کچویان) و یا از واژه پیچیدگی رفتاری شهروندان (حاضری) نام می‌برند و تلاش دارند تبیین غیرعقلانی و احساسی را در بررسی رفتار رای‌دهی و مشارکت شهروندان غالب و پررنگ نمایند. اما به نظر می‌رسد که با توجه به نظرسنجی‌های انتخاباتی در ادوار گوناگون بتوان منطقی در رفتار انتخاباتی مردم ایران استخراج کرد که حاصل کنش جمعی آنان است. رفتار مردم ایران تابع منطق درونی یک کنش جمعی است و به راحتی قابل اثبات است (آقاسی،

۱۳۹۶). همچنین با مطالعه و بررسی کلی و فراترکیبی می‌توان عناصر و شاخص‌های مؤثر در رفتار منطقی انتخاباتی و مشارکت سیاسی شهروندان را استخراج و روند انتخابات را مورد تعمق و پیش بینی قرارداد.

شناسایی عوامل مؤثر در کاهش یا افزایش مشارکت سیاسی، این امکان را به برنامه‌ریزان سیستم سیاسی می‌دهد تا به حذف عوامل کاهش دهنده و ایجاد و توسعه عوامل مثبت در میزان مشارکت سیاسی، زمینه ثبات سیاسی و استحکام سیستم را فراهم آورند. این پژوهش معیارها و عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی در جامعه ایران را مورد بحث و بررسی قرار داده است. مهمترین معیارهای مشارکت شناسایی و با استفاده از شناسه‌های حاصل شده، به ۱۰ مؤلفه فضای سیاسی، انگیزه سیاسی، جامعه‌پذیری سیاسی، ویژگی‌های شخصیتی، پایگاه اقتصادی اجتماعی، رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی، موقعیت مکانی، دینداری، ویژگی‌های کاندیدا و سرمایه اجتماعی طبقه‌بندی شده است. بر اساس نتایج این تحقیق و با عنایت به شرایط و ویژگی‌های جامعه ایرانی، بهبود شاخص‌های اشاره شده در مؤلفه پایگاه اقتصادی اجتماعی و تأکید و تقویت شاخص‌های مؤلفه دینداری در افزایش مشارکت سیاسی انتخاباتی ایران، نقش به‌سزایی خواهند داشت.

معیار اقتصادی اجتماعی با پژوهش‌های غفاری‌هشجین، زاهد(۱۳۸۹)؛ رهبر، عباسعلی و ذوالفقاری، علی (۱۳۹۶)؛ زارع، بیژن و روهنده، مجید (۱۳۹۴)؛ پیشگاهی‌فرد، زهرا(۱۳۸۲)؛ امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱)؛ فیروزجائیان، علی‌اصغر و جهانگیری، جهانگیر(۱۳۸۷)؛ خانیکی، هادی، رهبر، مصطفی (۱۳۹۴) و زارع، بیژن، روهنده، مجید(۱۳۹۴) همخوانی دارد. معیار دینداری نیز با پژوهش‌های عبدالهی‌نژاد، علیرضا و همکاران(۱۳۹۵)؛ رضایی، محمد و همکاران (۱۳۹۶)؛ زارع، بیژن و روهنده، مجید(۱۳۹۴)؛ پیشگاهی‌فرد، زهرا(۱۳۸۲)؛ امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد و همکاران(۱۳۹۱)؛ شهرام‌نیا، امیرمسعود و همکاران(۱۳۹۶)؛ نیک‌پور قنواتی، لیلا و همکاران (۱۳۹۱)؛ باقری بنجار، عبدالرضا، رحیمی، ماریا(۱۳۹۱)؛ محبی، سیروس و همکاران(۱۳۹۵)؛ هرسیج، حسین، محمود اوغلی، رضا(۱۳۹۱)؛ باقریان جلودار، مصطفی و خوش‌فر، غلامرضا(۱۳۹۶) همخوانی دارد. علی‌ایحال می‌توان گفت که مشارکت سیاسی قادر است با همبستگی اجتماعی و تقویت روحیه ملی، ثبات و تعادل مطلوب در جامعه را فراهم نماید.

منابع و مأخذ:

- ۱- آقاسی، م.، ۱۳۹۶. . تحلیلی بر رفتار انتخاباتی مردم ایران، روزنامه اعتماد، شماره ۳۸۲۰، ۹ خرداد، ص ۸.
- ۲- سلامی، س، صائبی، غ، ۱۳۹۴، بررسی رفتار انتخاباتی زنان در ایران(مطالعه موردی: رفتار انتخاباتی زنان شهر رشت در انتخابات ریاست جمهوری ایران دوره‌های دهم و یازدهم سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۹۲، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۴، شماره ۳.
- ۳- اسماعیلی، ع، ۱۳۹۰، نقش عوامل اجتماعی بر مشارکت سیاسی در شهرستان گنبدکاووس، فصلنامه مطالعات سیاسی، پیاپی ۱۳.
- ۴- امام جمعه زاده، س.ج.، و همکاران، ۱۳۹۳. . بررسی نقش ابعاد ساختاری و ارتباطی سرمایه اجتماعی در تبیین مشارکت سیاسی مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه اصفهان، فصلنامه راهبرد، سال بیست و سوم، پیاپی ۷۰.
- ۵- امام جمعه زاده، س.ج.، و همکاران، ۱۳۹۱. . بررسی رابطه احساس محرومیت نسبی و مشارکت سیاسی در میان دانشجویان دانشگاه اصفهان، مجله دانش سیاسی، سال ۸، شماره ۱۵۱).
- ۶- امام جمعه زاده، س.ج.، و همکاران، ۱۳۹۱. . بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در بین دانشجویان دانشگاه اصفهان، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ۷، شماره ۴(۲۸).
- ۷- باقری بنجار، ع، رحیمی، م.، ۱۳۹۱. . بررسی رابطه میزان احساس تعلق اجتماعی شهروندان با میزان مشارکت اجتماعی فرهنگی و سیاسی آنان(شهروندان مناطق ۳ و ۱۲ شهرتهران)، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی شهری، (۵).
- ۸- باقریان جلودار، م، خوش‌فر، غ، ۱۳۹۶. . بررسی رابطه بین ابعاد دینداری و مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه مازندران، فصلنامه علوم اجتماعی(۷۶).
- ۹- پیشگاهی فرد، ز، ۱۳۷۹. . پویای انتخابات پارلمانی در حوزه اردکان میبد، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، صص ۱۸۵-۱۷۵.
- ۱۰- پیشگاهی فرد، ز، ۱۳۸۰. . سیمای جغرافیای انتخابات پارلمانی استان همدان، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، صص ۵۵۸-۵۴۵.
- ۱۱- پیشگاهی فرد، ز، ۱۳۸۲. . مشارکت احزاب در توسعه سیاسی و رفتار انتخاباتی در شهرستان اصفهان، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی، (۴۴).

- ۱۲- پناهی، م.، عالی زاد، ا.، ۱۳۸۴. تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر مشارکت سیاسی شهروندان تهرانی، فصلنامه علوم اجتماعی، ۲۸(۲۹).
- ۱۳- تاجدوزیان، ح.، پیشگاهی فرد، ز.، ۱۳۹۰. منشاء رفتارهای انتخاباتی ایرانیان، فصلنامه جغرافیا، ۵، (۱۶)، صص ۸۵-۱۰۱.
- ۱۴- خانیکی، ه.، رهبر، م.، ۱۳۹۴. نقش ارتباطات میان فردی در مشارکت سیاسی مطالعه موردی: انتخابات نهمین دوره مجلس شورای اسلامی در شهر تهران، مجله مطالعات اجتماعی ایران، ۲(۳۰).
- ۱۵- خواجه سروری، غ.، نوربخش، س.م.، ۱۳۹۷. نحوه تأثیر رسانه‌های جمعی در مشارکت سیاسی شهروندان تهرانی، جستارهای معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال نهم، ۲، صص ۵۵-۸۱.
- ۱۶- دارابی، ع.، ۱۳۸۸. بنیان‌های نظری رفتار انتخاباتی شهروندان در جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، سال ۱۶، ۱، ۳۷-۹.
- ۱۷- رهبر، ع.، ذوالفقاری، ع.، ۱۳۹۶. تبیین رابطه اعتماد و مشارکت سیاسی و نگرش نسبت به دموکراسی با تأکید بر امنیت، فصلنامه امنیت پژوهی، ۵۷.
- ۱۸- رضایی، ح.، ۱۳۹۲. نظریه‌های مشارکت سیاسی با رویکرد انتخابات، فصلنامه مطالعات انتخابات، سال دوم، شماره ۵ و ۶، صص ۷-۴۱.
- ۱۹- رضایی، م.، و همکاران، ۱۳۹۶. بررسی رابطه میزان اعتماد اجتماعی و مشارکت سیاسی از نظر دانشجویان دانشگاه مازندران، فصلنامه رهیافت انقلاب اسلامی، ۳۹.
- ۲۰- زارع، ب.، روهنده، م.، ۱۳۹۴. بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی سیاسی (مطالعه‌ای در باب شهروندان بالای ۱۸ سال شهر کرج)، مجله مطالعات اجتماعی ایران، سال نهم، ۲(۳۰).
- ۲۱- سیدامامی، ک.، ۱۳۸۶. مشارکت سیاسی دانشجویان، ارزیابی برخی از پیش‌بینی‌کننده‌های مشارکت سیاسی، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال دوم، ۲(۶).
- ۲۲- سیدامامی، ک.، عبدالمطلب، ع.، ۱۳۸۸. عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در انتخابات ریاست جمهوری و مجلس مطالعه موردی شهر تهران، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال چهارم، ۴، صص ۱۴۶-۱۰۹.
- ۲۳- سروش، م.، حسینی، م.، ۱۳۹۲. نوجوانان، جوانان و مشارکت سیاسی، بررسی مقایسه‌ای نقش عوامل جامعه‌پذیری در مشارکت سیاسی جوانان و نوجوانان شیراز، نشریه علوم اجتماعی، سال دهم، ۲.

- ۲۴- شربتی، اکبر، ۱۳۹۵، میزان مشارکت شهروندان در امور شهری (مطالعه موردی: شهر گنبد)، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۴۱.
- ۲۵- شهرام نیا، ا. و همکاران، ۱۳۹۶، سنجش تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر مشارکت سیاسی: مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه مازندران، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، سال ۲۸، شماره ۱.
- ۲۶- شهرام نیا، ا. و همکاران، ۱۳۹۳، بررسی رابطه میان مشارکت سیاسی و رفاه اقتصادی (مطالعه موردی: دانشجویان، کارمندان و استادان دانشگاه اصفهان)، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، (۱۹).
- ۲۷- شمس پویا، محمدکاظم، توکلی نیا، جمیله، ۱۳۹۴، تحلیل سرمایه اجتماعی با تأکید بر مشارکت شهروندی و پاسخگویی مدیران شهری (مورد شهری: اسلامشهر)، فصلنامه آمایش محیط، شماره ۳۰.
- ۲۸- شمسینی غ.، حسن، ر.، اوقانی، ش.، ۱۳۹۴، بررسی مشارکت سیاسی و رفتار رای دهی شهر تهران با تأکید بر نقش رسانه ملی (مطالعه موردی یازدهمین انتخابات ریاست جمهوری ایران)، نشریه مطالعات منافع ملی، پیاپی (پاییز) ۱.
- ۲۹- شیشه گرها، م.، ذوالقدر، م.، ۱۳۹۵، خاستگاه قومیتی داوطلبان و تأثیر آن بر رفتار رای دهندگان در دهمین دوره انتخابات مجلس شورای اسلامی (مطالعه موردی شهر قزوین)، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، سال هشتم، ۳۰، صص ۹۷-۷۹.
- ۳۰- شیروودی، م.، شیروودی، م.، ۱۳۹۶، تأثیرات جامعه شناختی هیات‌های مذهبی بر مؤلفه‌های مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران، مجله پژوهش‌های سیاست اسلامی، (۱۱).
- ۳۱- عبدالمطلب، ع.، ۱۳۹۶، تأثیر مؤلفه‌های مذهبی بر رفتار رای دهی و مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی، فصلنامه علوم سیاسی، سال بیستم، ۱(۷۷).
- ۳۲- عبدالهی نژاد، ع. و همکاران، ۱۳۹۵، رسانه‌های اجتماعی و مشارکت سیاسی در انتخابات (رابطه استفاده از فیس بوک، تلگرام و اینستاگرام و مشارکت سیاسی دانشجویان در انتخابات هشتم اسفند ۱۳۹۴، نشریه مطالعات رسانه‌های نوین، ۵).
- ۳۳- عنایتی شبکلائی، ع.، ۱۳۹۲، بررسی نظری و عملکردی عوامل سیاسی و رسانه‌ای مؤثر بر مشارکت سیاسی مردم در انتخابات یازدهمین دوره ریاست جمهوری، فصلنامه مطالعات انتخابات، سال دوم، شماره ۵، صص ۹۹-۱۲۰.
- ۳۴- غفاری هنجین، ز.، ۱۳۸۹، عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان علوم سیاسی و فنی دانشگاه تهران، مجله دانش سیاسی، سال ششم، ۲(۱۲).

- ۳۵- فرهادی، م.، ۱۳۷۲. فرهنگ یاریگری در ایران، تهران، مرکز نشر دانشگاه، فصلنامه علوم سیاسی، سال اول، ۱.
- ۳۶- فیروزجائیان، ع.، جهانگیری، ج.، ۱۳۸۷. تحلیل جامعه شناختی مشارکت سیاسی دانشجویان، نمونه موردی: دانشجویان دانشگاه تهران، نشریه علوم اجتماعی، سال ۵، ۱.
- ۳۷- کاویانی راد، م.، قره بیگی، م.، ۱۳۹۶. جغرافیای انتخابات، پژوهشکده مطالعات راهبردی، چ اول.
- ۳۸- کتابی، م.، قاسمی، و.، ۱۳۸۱. نظریه مبادله و مشارکت سیاسی زنان در مراکز شهری استان اصفهان، فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۹.
- ۳۹- گلی، ع.، مهکویی، ح.، ۱۳۹۳. الگوی فضایی مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری، مطالعه موردی دوره یازدهم ریاست جمهوری، فصلنامه ژئوپلتیک، سال دهم، ۲، صص ۲۱۳-۱۸۹.
- ۴۰- معتضدراد، آ.، سپهوند، ا.، ۱۳۹۲. بررسی جامعه شناختی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت سیاسی (مطالعه موردی دبیران متوسطه شهر خرم آباد، فصلنامه مطالعات سیاسی، ۱۹).
- ۴۱- محبی، س.، و همکاران، ۱۳۹۵. بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت سیاسی شهروندان در مناطق حاشیه نشین شهرها (مورد مطالعه: مناطق حاشیه نشین شهر کرمانشاه)، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، ۳۴.
- ۴۲- مسعودنیا، ح.، و همکاران، ۱۳۹۱. بررسی تأثیر عوامل انگیزشی بر مشارکت سیاسی در بین دانشجویان دانشگاه بین‌المللی قزوین، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، سال ۲، ۲ (۳).
- ۴۳- مسعودنیا، ح.، و همکاران، ۱۳۹۱. بررسی عوامل اجتماعی روان شناختی مؤثر بر مشارکت سیاسی استادان دانشگاه مورد مطالعه، دانشگاه اصفهان، فصلنامه جامعه شناسی کاربردی، سال ۲۳، ۴.
- ۴۴- مسعودنیا، ح.، و همکاران، ۱۳۹۳. بررسی تأثیر اعتماد اجتماعی بر شیوه‌های مختلف مشارکت سیاسی، نشریه مسائل اجتماعی ایران، سال پنجم، ۲.
- ۴۵- نرگسیان، ع.، امینی کسبی، ح.، ۱۳۹۴. تأثیر شخصیت برندسیاسی بر مشارکت سیاسی (مطالعه موردی: شهروندان منطقه پنج شهر تهران)، فصلنامه تحقیقات بازاریابی نوین، سال پنجم، ۲ (۱۷).
- ۴۶- نریمان، س.، عزیزی، ر.، ۱۳۹۵. مدل چندلایه تحلیل انتخابات یازدهم ریاست جمهوری، دوفصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش سیاست نظری، ۱۹، صص ۶۵-۹.

۴۷- نصیری، س.، و همکاران، ۱۳۹۵. ارتباط خاستگاه اجتماعی و میزان مشارکت سیاسی در شهروندان تهرانی مطالعات موردی انتخابات ریاست جمهوری ۱۳۹۲ ایران، فصلنامه مطالعات سیاسی، ۳۳.

۴۸- نیک پورقنواتی، ل.، و همکاران، ۱۳۹۱، عوامل اجتماعی اقتصادی مرتبط با مشارکت سیاسی، فصلنامه جامعه‌شناسی زنان، سال ۳، ۱.

۴۹- نیک پور، ع.، و همکاران، ۱۳۹۵. تحلیل فضایی الگوی مشارکت سیاسی شهروندان در چهارمین دوره انتخابات شورای اسلامی شهر آمل ۱۳۹۲، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری، سال چهارم، ۳.

۵۰- هرسیچ، ح.، محموداوغلی، ر.، ۱۳۹۱. بررسی رابطه مشارکت سیاسی و احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان اصفهانی، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۲.

۵۱- هاشمی، س.ض.، و همکاران، ۱۳۸۸. بررسی عوامل اجتماعی و روانی مؤثر بر مشارکت سیاسی مردم شهر تهران، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال پنجم، ۱(۱۷).

۵۲- یغفوری، حسین، طهماسبی، قباد و حاتمی، داود، ۱۳۹۵، میزان مشارکت شهروندان در امور شهری و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: دره‌شهر)، فصلنامه آمایش محیط، شماره

53- Verba, S. and Nie, N. (1972). Participation in America: Political Democracy and Social Equality. New York: Harper and Row.

54- Jahnston, R , (1990), Developments in Electoral Geography Hardcover Electoral Geography and Political Geography, Newuork,Rutledge.

55- Balinski,M and Laraki,R.(2015) Election by Majjirity Gudgement Experimental Evidence, in Dolez, Bernard, Grofman, Bernard.

56- Sandelowski, M.; Barroso, J. (2007). Handbook for Synthesizing Qualitative Research. New York: Springer.

57- Zimmer L.(2006) "Qualitative meta-synthesis: A question of dialoguing with texts" Journal of Advanced Nursing, 53(3).

